

IMPREVIZIBILITATEA NORMELOR CARE INCRIMINEAZĂ INFRACTIUNEA DE HULIGANISM

Gheorghe RENIȚĂ

CZU: 343.59:340.134

renitageorge1490@gmail.com

Articolul 287 Cod penal stabilește răspunderea pentru huliganism. Astfel, potrivit alin. (1) al acestui articol, huliganismul, adică acțiunile intenționate care încalcă grosolan ordinea publică, însoțite de aplicarea violenței asupra persoanelor sau de amenințarea cu aplicarea unei asemenea violențe, de opunerea de rezistență violentă reprezentanților autorităților sau altor persoane care curmă actele huliganice, precum și acțiunile care, prin conținutul lor, se deosebesc printr-un cinism sau obrăznicie deosebită, se pedepsește cu amendă în mărime de la 550 la 1050 de unități convenționale sau cu muncă neremunerată în folosul comunității de la 180 la 240 de ore, sau cu închisoare de până la 3 ani.

Mai mulți justițiabili au pus la îndoială previzibilitatea acestui text de lege și, respectiv, l-au contestat în fața Curții Constituționale. Așadar, în 2017, Curtea Constituțională a avut ocazia să verifice constituționalitatea textului „acțiuni care, prin conținutul lor, se deosebesc printr-un cinism sau obrăznicie deosebită” din alin. (1) art. 287 Cod penal. Prin Decizia nr. 44 din 22 mai 2017, Curtea Constituțională a declarat inadmisibilă excepția de neconstituționalitate a textului în discuție, pentru că autorul excepției nu a argumentat pretinsa lipsă de previzibilitate a prevederilor contestate [1].

Peste patru ani, Curtea Constituțională a fost chemată să se pronunțe din nou în privința constituționalității art. 287 alin. (1) Cod penal. Autorii excepțiilor de neconstituționalitate au invocat că în articolul 287 alin. (1) Cod penal este utilizată o terminologie neclară, care oferă o marjă discreționară largă autorităților care aplică legea penală. Textul „acțiunile care încalcă grosolan ordinea publică” și textul „acțiunile care, prin conținutul lor, se deosebesc printr-un cinism sau obrăznicie deosebită” nu sunt suficient de previzibile, destinatarul normei fiind în dificultate să conștientizeze care este acțiunea interzisă de legea penală.

Totodată, autorii excepțiilor au susținut că nici practica judiciară nu oferă claritate în privința prevederilor contestate. Astfel, în Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție nr. 6 din 15 mai 2017, Curtea Supremă de Justiție, intenționând să explice textele „obraznicie deosebită” și „huliganism însoțit de un cinism deosebit”, le-a substituit cu alte noțiuni neclare. Prin urmare, autorii excepțiilor au pretins că prevederile contestate sunt contrare articolelor 1 alin. (3) (care proclamă preeminența dreptului), 22 (care garantează principiul legalității incriminării și a pedepsei) și 23 (care stabilește condițiile de calitate a legilor, *i.e.* accesibilitatea și previzibilitatea) din Constituție.

În acest sens, Curtea a pronunțat Hotărârea nr. 25 din 12 august 2021. În această hotărâre, Curtea a reținut spre examinare în fond doar textele „acțiunile intenționate

care încalcă grosolan ordinea publică” și „precum și acțiunile care, prin conținutul lor, se deosebesc printr-un cinism sau obrăznicie deosebită” din articolul 287 alin. (1) Cod penal [2].

Analizând textul art. 287 alin. (1) Cod penal, Curtea a constatat că legislatorul a descris patru modalități normative de comitere a infracțiunii de huliganism:

1) acțiuni intenționate, care încalcă grosolan ordinea publică, însoțite de aplicarea violenței asupra persoanelor;

2) acțiuni intenționate, care încalcă grosolan ordinea publică, însoțite de amenințarea cu aplicarea violenței asupra persoanelor;

3) acțiuni intenționate, care încalcă grosolan ordinea publică, însoțite de opunerea de rezistență violentă reprezentanților autorităților sau altor persoane, care curmă actele huliganice;

4) acțiuni care, prin conținutul lor, se deosebesc prin cinism sau obrăznicie deosebită.

Textul „acțiunile intenționate care încalcă grosolan ordinea publică” din art. 287 alin. (1) Cod penal se referă la primele trei modalități normative de comitere a infracțiunii de huliganism menționate [2].

Curtea a constatat că Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție cu privire la practica judiciară în cauzele penale despre huliganism nr. 4 din 19 iunie 2006, pct. 3), conține următoarea explicație: „[î]ncălcarea grosolană a ordinii publice ce exprimă o vădită lipsă de respect se consideră săvârșirea unor acțiuni intenționate ce atentează la regulile sociale și morale de conviețuire, care sunt încălcate într-un mod grosolan și demonstrativ de către violatorul ordinii publice prin necuviință, neobrăzare, comportare batjocoritoare cu cetățenii, prin înjosire a onoarei și demnității persoanei, încălcarea îndelungată și insistentă a ordinii publice, zădărniciere a activităților de masă, suspendare temporară a activității normale a întreprinderilor, instituțiilor, organizațiilor, transportului obștesc etc. [...] prin „acțiuni care încalcă grosolan ordinea publică” se înțelege fapta săvârșită în public, îndreptată împotriva ordinii publice, care se concretizează în acostarea jignitoare a persoanelor, în alte acțiuni similare, ce încalcă normele etice, tulbură ordinea publică și liniștea persoanelor” [2].

Curtea a observat că, pe lângă definiția circulară oferită termenului de „încălcarea grosolană a ordinii publice”, semnificația atribuită acestui concept de către instanța supremă este, de fapt, similară cu dispoziția art. 354 Cod contravențional, referitor la huliganismul nu prea grav. Acest articol stabilește că huliganismul nu prea grav constă în acostarea jignitoare în locuri publice a persoanei fizice, alte acțiuni similare ce tulbură ordinea publică și liniștea persoanei fizice. Curtea a reținut că diferența dintre infracțiunea și contravenția de huliganism constă în prezența sau în lipsa acțiunilor adiacente. Acțiunile adiacente sunt aplicarea violenței asupra persoanelor, amenințarea cu aplicarea violenței asupra persoanelor și opunerea de rezistență violentă reprezentanților autorităților sau altor persoane care combat actele huliganice [2].

Diferența dintre infracțiunea și contravenția de huliganism constă, de fapt, în prezența sau în lipsa acțiunilor adiacente, *i.e.*: aplicarea violenței asupra persoanelor, amenințarea cu aplicarea violenței asupra persoanelor și opunerea de rezistență violentă reprezentanților autorităților sau altor persoane care combat actele huliganice [2].

În aceste condiții, Curtea a constatat că în textul „acțiunile intenționate care încalcă grosolan ordinea publică” prezintă probleme din perspectiva calității legii doar termenul „grosolan”. Reglementând acest termen, legislatorul s-a referit la intensitatea încălcării ordinii publice. Totuși, nu sunt clare modul și criteriile de evaluare a acestei intensități, pentru că prezența vreuneia dintre acțiunile adiacente menționate mai sus care implică aplicarea violenței sau amenințarea cu violență exclude aplicabilitatea art. 354 Cod contravențional, fapta constituind infracțiunea de huliganism [2].

Așadar, din rațiunile clarității și previzibilității legii penale, Curtea a reținut că termenul „grosolan” din articolul 287 alin. (1) Cod penal complică în mod inutil formularea legii. Acesta generează o stare de incertitudine juridică și creează impedimente la interpretarea articolului de către instanțele judecătorești [2].

Cu privire la critica de neconstituționalitate a textului „precum și acțiunile care, prin conținutul lor, se deosebesc printr-un cinism sau obrăznicie deosebită” din art. 287 alin. (1) Cod penal, Curtea Constituțională a observat că Plenul Curții Supreme de Justiție a încercat să explice, în scopul unificării practicii judiciare, semnificația prevederilor în discuție. În Hotărârea explicativă nr. 4 din 19 iunie 2006 cu privire la practica judiciară în cauzele penale despre huliganism, Curtea Supremă de Justiție a menționat că prin huliganism însoțit de un cinism deosebit se are în vedere încălcarea insistentă și demonstrativă a regulilor morale, manifestată prin disprețuire și batjocură față de bolnavi, de persoanele în etate, aflate în stare de neputință, prin purtare nerușinată în prezența altor persoane, trezind indignarea acestora etc.

Sub acest aspect, Curtea a constatat că noțiunea generală de „cinism deosebit” a fost explicată cu utilizarea altor expresii echivoce, *e.g.* „încălcare insistentă și demonstrativă a regulilor morale”, „purtare nerușinată în prezența altor persoane”. Astfel spus, explicațiile oferite de Curtea Supremă de Justiție nu au adus o claritate normei în discuție și nu au instituit vreun reper obiectiv care să asigure previzibilitatea aplicării acestei norme de către organele de urmărire penală și instanțele de judecată.

Curtea a reținut că, având în vedere multitudinea semnificațiilor normei contestate, destinatarul normei penale nu poate cunoaște care este acțiunea/inacțiunea prohibită, astfel încât să-și adapteze conduita în modul corespunzător. În practică, stabilirea conținutului noțiunii de „cinism” este efectuată, într-o măsură determinantă, în baza convingerilor personale sau a percepțiilor subiective ale persoanelor care aplică legea penală. Chiar dacă se face apel la consultanța de specialitate, destinatarul normei ar putea fi privat de posibilitatea conformării cu prevederile legale, aflându-se într-o stare de insecuritate juridică [2].

Concluzia Curții a fost consolidată și de existența altor dispoziții legale care asigură ordinea, liniștea și respectarea normelor de conviețuire socială, *e.g.* huliganism nu prea grav (art. 354 Cod contravențional), consumul de băuturi alcoolice în locuri publice și apariția în astfel de locuri în stare de ebrietate produsă de alcool (art. 355 Cod contravențional), tulburare a liniștii (art. 357 Cod contravențional) etc.

În schimb, cu privire la acțiunile care se deosebesc prin „obraznicie deosebită”, Curtea Supremă de Justiție a menționat, în Hotărârea explicativă nr. 4 din 19 iunie 2006, că acestea sunt acțiunile care încalcă ordinea publică și sunt însoțite de aplicarea violenței asupra persoanei, de distrugerea și degradarea bunurilor proprietarului, de întreruperea temporară a activității normale a întreprinderilor, instituțiilor sau organizațiilor etc. Din interpretarea oferită de Curtea Supremă de Justiție, rezultă că prin „obraznicie deosebită” se înțeleg și „acțiunile de încălcare grosolană a ordinii publice însoțite de acte de violență asupra persoanei”. Totuși, legislatorul a prevăzut că acțiunile care implică violență asupra persoanei constituie o modalitate distinctă de comitere a infracțiunii de huliganism [2].

Cu privire la celelalte exemple de „obraznicie deosebită”, Curtea a observat că, în comparație cu acțiunile care se deosebesc prin „cinism”, potrivit explicației oferite de către instanța judecătorească supremă, acțiunile manifestate prin „obraznicie deosebită” atentează la obiecte materializate.

Curtea a admis că, deși există alte norme penale sau contravenționale care asigură protecția unor valori similare, *e.g.* distrugerea sau deteriorarea intenționată a bunurilor (art. 197 Cod penal), distrugerea sau deteriorarea intenționată a bunurilor străine (art. 104 Cod contravențional) etc. ține de competența persoanelor care aplică legea penală să delimiteze huliganismul de alte fapte, în funcție de obiectul și urmările infracțiunii sau ale contravenției, de intenția făptuitorului, de motivele, scopurile și circumstanțele comiterii faptei [2].

Aspectele îndoielnice ale fiecărui caz particular cu privire la aplicarea noțiunii de „obraznicie deosebită” urmează a fi clarificate ținând cont de regulile de aplicare a legii penale, în special cele cu privire la încadrarea juridică a faptelor [2].

Astfel, Curtea nu a reținut criticile autorilor sesizărilor, potrivit cărora sintagma „obraznicie deosebită” din art. 287 alin. (1) Cod penal este imprezibilă din cauză că legislatorul nu a stabilit în mod expres modalitățile de manifestare a acestui comportament. Apelând la consultanța de specialitate, o persoană ar putea afla care acțiuni pot fi catalogate ca acțiuni care se deosebesc prin „obraznicie deosebită”. Prin urmare, Curtea a constatat că acest capăt al sesizării nu prezintă probleme din perspectiva standardului calității legii penale [2].

Rezumând cele enunțate *supra*, Curtea a admis parțial excepțiile de neconstituționalitate și a declarat neconstituționale cuvântul „grosolan” și textul „cinism sau” din art. 287 alin. (1) Cod penal.

Totuși, această soluție nu a fost împărțită de toți judecătorii Curții. Între altele, în opinia separată a judecătorului Nicolae Roșca se notează că „prin excluderea

termenului *grosolan*”, Curtea a radiat distincția gradului de prejudiciabilitate dintre huliganism (art. 287 Cod penal) și huliganismul nu prea grav (art. 354 Cod contravențional). Această excludere va determina autoritățile care aplică legea să califice ca și infracțiuni toate faptele huliganice însoțite de violență, amenințare cu violență și opunerea de rezistență violentă persoanelor care combat actele huliganice, chiar dacă s-ar demonstra că pericolul social al acestora este redus sau neînsemnat” [3]. Același judecător a considerat că explicația Curții Supreme de Justiție oferită noțiunii de „cinism” este previzibilă.

La rândul nostru, apreciem că Hotărârea Curții Constituționale nr. 25 din 12 august 2021 s-a lăsat așteptată, iar probleme abordate în această cauză au constituit obiectul mai multor cercetări științifice. În cele din urmă, trebuie de punctat că în Avizul Departamentului Drept penal al Facultății de Drept a Universității de Stat din Moldova s-a sugerat declararea neconstituțională și a noțiunii de „obraznicie deosebită”, astfel încât acțiunile care nu implică violență să fie sancționate doar contravențional. Probabil, Curtea va mai avea ocazia să se mai pronunțe și în privința acestui termen. Testul timpului vă arata.

Referințe:

1. Decizia Curții Constituționale nr. 44 din 22 mai 2017 de inadmisibilitate a sesizării nr. 51g/2017 privind excepția de neconstituționalitate a art. 287 alin. (1) Cod penal. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr. 411-420 din 24 noiembrie 2017.
2. Hotărârea Curții Constituționale nr. 25 din 12 august 2021 privind excepția de neconstituționalitate a unor prevederi din art. 287 alin. (1) Cod penal (sesizările nr. 208g/2020, nr. 44g/2021, nr. 49g/2021 și nr. 76g/2021). Disponibilă pe <https://bit.ly/3BvoWFP>
3. Opinia separată a judecătorului Nicolae Roșca la Hotărârea Curții Constituționale nr. 25 din 12 august 2021. Disponibilă pe <https://bit.ly/38rMK0S>